

NOUSIAINEN

Hautausmaan laajennus; kiviaidan purkaminen sekä sirotusalueen ja kaapeliasennuksen kaivuun valvonta
20.6. ja 30.7.2010

Tiivistelmä

Mikroliitti oy suoritti arkeologisen konekaivauksen valvonnan Nousiaisten hautausmaan laajennukseen varatulla alueella 20.6. ja 30.7. 2010, yhteensä 2 työpäivää. Valvottava laajennusalue sijaitsee Nousiaisten keskiaikaisen kirkon kaakkoispuolella, hautausmaan aidan viereisellä törmällä. Tutkimusalueelle tehtiin kaivausalue suunnitellulle sirotusalueelle ja koeoja valvontakameran kaapelin asennusta varten, lisäksi vanhan hautausmaan kiviaitaan purettiin uusi kulkuaukko kellotapulin kaakkoispuolelle. Aidan kohdalla ja vanhan hautausmaan alueella maaperä oli sekoittunut ainakin 1,5 metrin syvyydeltä. Sirotusalueen kaivanto ja kaapelikaivanto tehtiin vanhan kiviaidan ulkopuolelle ja se kaivettiin enimmillään 0.5 metrin syvyyteen. Myös sen osalta maaperä oli pääosiltaan sekoittunut. Sekoittuneessa kerroksessa oli sekaisin rakennusjätettä, täyttömaakerroksia ja joitakin ihmisen luita. Viimeksi mainitut ovat ilmeisesti peräisin kirkon sisältä 1960-luvun lopulla poistetun maan seulonnasta. Mitään irtolöytöjä ei otettu talteen.

Sisällys	3
Arkistotiedot	4
Lähestymiskartta 1:200 000	5
Peruskarttaote 1:20 000	6
1. Johdanto	7
2. Tutkimusalue	7
3. Lähimmät muinaisjäännökset	9
4. Tutkimusmenetelmät	9
5. Kaivaushavainnot	10
6. Yhteenveto	16

Karttaliitteet :

Kartta 1: Nousiaisten seurakunta/kirkkomaan laajennus. Pohjapiirustus, luonnos. Oy Matte´s Consult/Bey Heng. Kopio alkuperäisestä kartasta, ei mittakaavassa.

Kartta 2: Yleiskartta tutkimusalueesta ja koeojista vuosina 2009 ja 2010. Kirkko ja mittauksissa käytetyt rakennukset on merkitty mustalla.

Kartta 3: Purettavan kiviaidan osan pitkittäisprofiilikartta.

Kartta 4: Purettavan kiviaidan osan poikittäisprofiilikartta.

Kartta 5: Sirotusalue ja kaapelikaivanto.

Digitaalisten valokuvien luettelo

Muut liitteet:

Cd-levy, joka sisältää digitaalisessa muodossa :

-kaivauskertomuksen

-alkuperäiset takymetrin mittauspisteet

-kartat

-valokuvat

Arkistotiedot

Tutkimuskohde: Nousiainen, Nousiaisten kirkko, hautausmaan laajennus
Tutkimuksen laatu: Kiviaidan purkamisen ja konekaivuun arkeologinen valvonta
Kohteen ajoitus: Uusi aika
Peruskarttalehti: Pk 1044 08 Koljola
Kkj-koordinaatit: 6723320/1562015
Ykj-koordinaatit: 6732655/3233604
EUREF-FIN (ETRS-TM35FIN) 6729829/233542
Koordinaattiselite: Piste tutkimusalueen sisällä, aluetta pisteen ympärillä 30m
Maanomistaja: Nousiaisten seurakunta, Pappilantie 22, 21270 Nousiainen
Työmaan osoite: Kirkkotie 220
Tutkimuslaitos: Mikroliitti oy
Tutkija: Tapani Rostedt
Kenttätöaika: 20.6. ja 30.7.2010
Tutkimuksen rahoittaja: Nousiaisten seurakunta
Löydöt: ei luetteloituja löytöjä
Aiemmat löydöt: KM Historialliset kokoelmat KM:67101:1-467
KM Rahakammio: 68011:1-1545

Mustavalkonegatiivit: -
Digitaaliset valokuvat: 1-36
Aiemmat kuvat: TMM KF2009:1057-1077
DT2009:13:1-28
RHOA, RHO 86997:1-402

Kaivausraportin säilytyspaikka: Museovirasto, Rakennushistorian osaston arkisto

Kirjalliset lähteet:

Tove Riska, Nousiaisten kirkko. *Suomen kirkot 2*. Suomen Muinaismuistoyhdistys 1961.
Olavi Tapio, *Nousiaisten Pyhän Henrikin kirkko*. Turku 1969.
Markus Hiekkanen, The Stone Churches of the Medieval Diocese of Turku. *Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 101*. 1994.

Arkistolähteet:

Knapas, M.-T., Tapio, O.: Nousiaisten kirkon tutkimuskertomus v. 1968-1969, 1.5.1969
Laukkanen, E. 2003. Nousiaisten esihistorialliset löydökset sekä hajatietoja historiallisen ajan muinaisjäännöksistä. Kertomus vuonna 2003 tehdystä arkeologisesta inventoinnista. TMM arkisto, kopio MV/AO:n topografisessa arkistossa.
Meinander, K. K.. "Till Arkeologiska Kommissionen. Sedan undertecknad af statsarkeologen professor J. R. Aspelin...". MV, Historian topografinen arkisto.
Pukkila, J. ja Rostedt, T. 2009: Nousiainen hautausmaan laajennus arkeologinen raportti. TMM arkisto, kopio MV/RHO:n topografisessa arkistossa.

Kartat:

{ HYPERLINK "http://kansalaisen.karttpaikka.fi" }

Digitaaliset lähteet:

<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

Nousiainen Hautausmaan laajennus. Lähestymiskartta 1:200 000.
 Noudettu osoitteesta <http://kansalaisen.karttpaikka.fi>
 © Maanmittauslaitos

Nousiainen Hautausmaan laajennus. Peruskarttaote 1:8000.
Noudettu osoitteesta <http://kansalaisen.karttpaikka.fi>
© Maanmittauslaitos

1. JOHDANTO

Nousiaisten seurakunta sai vaihdon kautta haltuunsa maa-alueen Nousiaisten kirkon kaakkoispuolelta ja suunnittelee hautausmaan laajentamista sille. Museoviraston lausunnossa 16.7.2008 edellytettiin vanhaan kulttuuriympäristöön suunnitellun hautausmaan laajennusalueen arkeologista tutkimusta ennen tarkemman suunnittelun aloittamista. Tutkimusten kenttätyöt tekivät vuonna 2009 arkeologit Jouko Pukkila ja Tapani Rostedt. Myöhemmin suunnitelmia tarkennettiin vanhan hautausmaan kiviaidan purkamisen, sirotusalueen sijainnin sekä vanhan hautausmaan valvontaan liittyvän kaapelin kaivamisen osalta. Myös näiden töiden toteuttaminen edellytti arkeologin läsnäoloa. Työt toteutettiin 20.6.2007 ja 30.7.2010. Niitä valvoi ja jälkityöraportin kirjoitti osin edellistä kenttätyöraporttia täydentäen arkeologi Tapani Rostedt.

2. TUTKIMUSALUE

Tutkimusalue sijaitsee vanhassa kulttuurimaisemassa, jonka keskeinen elementti on 1400-luvun alkupuolella rakennettu kivikirkko. Aluetta rajaa idässä ja pohjoisessa Hirvijokeen laskeva Luhdanoja, lännessä kirkko ja hautausmaa; etelän suuntaan on avointa peltoaluetta, joka noudattelee Luhdanojan varsia.

Tutkimusalue on Nousiaisten kirkon kaakkoispuolella oleva runsaan 4000 neliön alue. Alue on kolmiomainen siten, että se kapenee kaakkoon. Lounainen, Kirkkotien puoleinen sivu on noin 90 m pitkä, samoin kirkkomaan kiviaitaan rajoittuva luoteissivu. Koillisessa alue rajoittuu Luhdanojaan viettävään rinteeseen ja tämä sivu on noin sata metriä pitkä. Kaakkoisin sivu on parisenkymmentä metriä.

Tutkimusalueen luoteisin osa hautausmaan aidan vieressä on muuta aluetta korkeampi törmä, joka melko jyrkästi viettää kaakkoon kohti entistä peltoaluetta. Tähän rinteeseen on 1980-luvulla rakennettu huoltorakennus, joka on kokonaisuudessaan maan alla. Loppu alueesta on entistä peltoa, joka viettää koilliseen kohti Luhdanojan uomaa. Pellon ja huoltorakennuksen välissä on huoltotie, joka on kaivettu siten, että myös pellon puolelle jää matala rinne. Tämä rinne ja sen kaakkoispuoleinen peltoalue ovat hoidettua nurmikenttää. Nurmikentän leveys on noin 20 metriä, sen kaakkoispuolella on heinittynyttä entistä peltoa. Pellon keskellä Luhdanojan puolella on hyvin loiva kumpare.

Korkeuserot peltotasanteella vaihtelivat siten, että läntisin kulmaus on korkein, runsaat 17 m mpy. Siitä maa viettää itään noin tasolle 16,30 m ja koilliseen n. tasolle 14 m. Luhdanojaan viettävä koillistörmä laskee lyhyellä matkalla pari metriä ja alimmat pohjatutkimuskarttaan merkityt korkeudet törmän alaosassa ovat suurin piirtein 12,25 m tasolla. Luoteessa oleva kirkkomaan reuna on harjannetta, joka koillisessa on runsaat kolme metriä ja lounaassa vajaan metrin kaakkoispuolista peltoaluetta korkeammalla. Harjanteen korkeudet vaihtelevat suurin piirtein 17,50 – 18,00 m välillä. Kenttätöiden aikana oli käytettävissä laajennussuunnitelma, joka on päivätty 24.8.2007. Siinä alueen luoteisosaan, törmän päälle ja sen rinteessä oleville osille on merkitty uurnahautausten alue sekä siihen liittyvät rakenteet. Sirotusalue ja muistolehto ovat suunnitelmassa kiinni kiviaidassa. Arkkuhautaustusalue tulee suunnitelmien mukaan peltoalueelle karkeasti mitattuna noin 40x70 m laajuisena. Arkkuhautaustusaluetta kiertää uuden kirkkomaan aidan takana Marttapolku, uusi huoltotie, jonka myötä kulku huoltorakennukselle siirtyy pois nykyiseltä paikaltaan

DT2009:13:3: Harjanteen lounaispää. E.

DT2009:13:4: Harjanteen kaakkoispää. E.

3. LÄHIMMÄT MUINAISJÄÄNNÖKSET

Tutkimusalueen välittömästä läheisyydestä tunnetaan ainakin seuraavat muinaisjäännösstatuksen täyttävät kohteet:

Nousiaisten kirkko (rakennusperintörekisteri nro 200494) alueen länsipuolella on Suomen keskiaikaisen kirkkoarkkitehtuurin merkittävimpiä muistomerkkejä. Kellotapuli kirkon eteläpuolella on valmistunut 1700-luvun puolivälin jälkeen. Kirkon lattian alla tutkittiin kuorihautoja jo vuonna 1903. Kun kirkko restauroitiin vuosina 1967-1968, sen sisällä olleet lattian alaiset maakerrokset kaivettiin pois. Ensimmäiset 40 cm olivat erilaisia täyttö-, tasoitus- ja purkukerroksia. Niiden alla alkoi musta kulttuurikerros, joka poistettiin joko kallioon tai koskemattomaan maahan. Poistettu maa seulottiin koneellisesti kirkon itäpuolella, paikallisilta asukkailta saadun tiedon mukaan nyt tutkimuskohteena olevan alueen luoteisreunalla välittömästi kirkkoaidan ulkopuolella. Lattian alus oli täynnä hautoja, joissa luut olivat hyvin maatuneita. Tutkimuksissa löytyneet luut on haudattu kirkkomaalle yhteishautaan, joka on merkitty kuutiomaisella kivellä.

Granströminmäki (muinaisjäännösrekisteri nro 538000002) on n. 300 m kirkosta lounaaseen sijaitseva pohjamoreenimuodostuma, jossa on sekä kalliopaljastumia että siirtolohkareita. Alueelta löytyi vuonna 1985 tehdyssä koekaivauksissa eräästä koekuopasta kaksi keramiikan palaa ja hiilensekaista maata, joiden perusteella paikalla on arveltu olevan asuinpaikka tai kalmisto.

Kalmamäki (mj. rek. nro 538010021) on kolmisensataa metriä kirkosta etelään oleva peltosaareke, joka niin ikään koekuopitettiin vuonna 1985. Tuolloin mäellä todettiin kalmisto, myöhemmin sen rinteeltä ja pellonreunassa olevasta maakivestä on löydetty kuppeja (kohde Esa Laukkasen inventointiraportissa Rauvola-nimisenä tentatiivikohteena). Koekaivauksissa on löydetty mm. palanutta ja palamatonta luuta, esineitä ja keramiikkaa.

Pilpola (mj. rek. nro 538010055) on kuppikallio pellon reunalla, Kalmamäestä n. 70 m etelään metsäsaarekkeen vieressä. Se löytyi niin ikään vuoden 1985 kenttätutkimuksissa.

Rauvolan pelto-niminen kohde (mj. rek. nro 538000006) kirkosta nelisen sataa metriä kaakkoon löytyi vuonna 1985. Vuonna 1988 paikalla tehtiin koekaivaus, jossa löydettiin rautakautiselle asuinpaikalle tyypillisiä löytöjä, mm. savitiivistettä ja kangaspuun painojen kappaleita.

Jo vanhastaan on tunnettu **Hinttermäen** röykkiö tai polttokenttäkalmisto (mj. rek. nro 538010003) noin 250 metriä kirkosta itään. Paikalta on 1930-luvulla löytynyt mm. rautakautisia aseita ja koruja irtolöytöinä ja kaivauksissa.

Em. kiinteiden muinaisjäännösten lisäksi vanhaa asutusta edustaa Nousiaisten **Alakylä** kirkosta ja tutkimusalueesta parisataa metriä itään, Luhdanojan itäpuolella. Se on vanha kylätontti, joka näkyy v. 1712 maakirjakartassa nykyisellä paikallaan. Kylä lienee keskiaikainen, sillä jo vuonna 1556 siellä oli 11 taloa.

4. TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimusten tavoitteena oli selvittää ennen lopullisen suunnittelutyön aloittamista sijaitseeko alueella lain tarkoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä ja tarvittaessa etsiä perusteet niille määriteltäville suoja-alueille.

Vuonna 2009 Tutkimuksia valmisteltiin selvittämällä, tunnetaanko paikalta kiinteitä tai irtaimia muinaisesineitä tai onko sellaisia kartta-aineiston perusteella odotettavissa. Arkistotutkimuksen ja Museoviraston rekisteriportaalin avulla etsittiin muutaman sadan metrin säteellä sijaitsevat tunnetut kiinteät muinaisjäännökset ja paikallistettiin ne nykykartalle. Irtaimia esinelöytöjä jäljitettiin inventointikertomuksen perusteella. Ilmeni, että tutkimusalueen läheisyydessä kyllä on runsaasti rautakautisia ja keskiaikaisia muinaisjäännöksiä, muttei lainkaan tutkimusalueella. Sama tilanne on irtaimien esinelöytöjen kohdalla. Lisäksi selvitettiin alueella tehdyt arkeologiset tutkimukset, joita on ainakin kaksi; kirkon restaurointitöiden yhteydessä tehty seulonta ja vuoden 1985 Turun yliopiston

tutkimusten yksi inventointikaista, joka kulki alueen yli. Maakirjakartat -sivustoilta etsittiin vanhin mahdollinen kartta, jossa tutkimusalue näkyy. Sellaiseksi osoittautui v. 1712 tehty kartoitus, jossa alue oli peltoa. Peltona se on ollut myöhempienkin karttojen mukaan, joten viimeisen kolmensadan vuoden aikana tehtyjä rakennelmia ei ollut odotettavissa. Tätä vanhempaa maankäyttöön liittyvää tietoa oli mahdollista saada vain arkeologisella tutkimuksella.

Näiden tietojen perusteella ja suunnitelmakarttaa pohjana käyttäen päädyttiin vuonna 2009 kaivamaan alueelle kaivinkoneella pitkiä koeoja koskemattomaan maahan asti. Ojat sijoitettiin suunnitelmakartan rakennettaville osille ja kaivettiin sekä korkeuskäyrien suuntaisesti että osin niiden vastaisesti. Kaikkiaan oja kaivettiin 15 kappaletta. Vuonna 2010 kaivettiin yksi koeoja (koeoja 16) valvontakameran kaapelin asentamista varten. Lisäksi kaivettiin polttohautausten sirotusalueutta varten 5x12m laajuinen alue vanhan kiviaidan viereen (Kaivausalue 1). Kaivaustyö tehtiin pääosin pienellä puutarhakaivurilla kerroksittain, ts. pintaturpeen poistamisen jälkeen kaivettiin 5-15 cm paksuisia kerroksia, kunnes saavutettiin koskemattomaksi tulkittu maa tai vaihtoehtoisesti tarvittava toimintasyvyys. Ojien kaivamiseen käytettiin myös lapiota tai lastaa tarpeen niin vaatiessa. Kaivamista valvoi lähes koko ajan arkeologi ja kaivaminen tapahtui pääosin hänen ohjeidensa mukaan. Kaivuvaiheessa havainnointiin maakerroksia, löytöjen sijaintia ja niiden löytösyvyyttä sekä maaperän luontaisesta poikkeavia ilmiöitä, kuten kiviä savimaassa.

Vuonna 2010 puhkaistiin vanhan hautausmaan kiviaitaan sisäänkäyntiaukko uudelle hautausmaalle arkeologin valvonnassa. Ennen työn suorittamista kyseessä oleva aidan kohta piirrettiin ja valokuvattiin. Tämän jälkeen kivet purettiin kaivinkoneen avulla yksi kerrallaan ja numeroitiin uudelleen kokoamista varten, kunhan kivet ensin olisi muokattu aukon ympärille sopiviksi.

Alustavat tasomittaukset kentällä suoritettiin mittanauhalla, mutta lopullinen kartoitus suoritettiin käyttäen takymetriä. Mittauksissa käytetty takymetri oli malliltaan Topcon 212. Kenttämittaukset tehtiin omaan koordinaatistoonsa, jonka lähtöpisteeksi valittiin hautausmaan huoltorakennuksen kattolipan yläpuolella olevan rautakaiteen lounaisnurralla oleva kiinnitysruuvi. Sille annettiin mittausten lähtöpiste 1000/2000, jolle jälkitöissä mitattiin kaistakoordinaatiston arvo (kkj1: 6723340,44 /1561995,57/16,716). Toiseksi asemointipisteeksi valittiin saman huoltorakennuslipan koillispäästä piste jolle takymetrillä mitattiin koordinaatit 1022,683/2000 (kkj1: 6723358,08/1562008,90/16,704). Kenttämittaukset sidottiin Nousiaisten kirkon asehuoneen nurkkiin sekä nyt tutkitun tontin kaakkoispuolella oleviin taloihin (talot on merkitty yleiskarttaan mustalla, muut talot on piirretty asemoidusta peruskartasta). Asemoidusta peruskartasta otettiin kiinnityspisteitten kaistakoordinaattitiedot, joiden avulla kenttäkoordinaatisto affiniimuunnoksella käännettiin kaistakoordinaattimuotoon. Mittauksista vastasi allekirjoittanut. Myös korkeusmittaukset tehtiin takymetrillä. Korkeuskiintopisteenä käytettiin huoltorakennuksen edustalla asfaltilla ollutta rautaista viemärinkaivon kantta. Sen korkeus – 14,20 m – saatiin pohjatutkimuskartasta. Kenttämittausten sisäisen koordinaatiston virhemarginaali on enimmillään +/-5 cm, ulkoisen valtakunnallisen (kkj1) koordinaatiston tarkkuus on +/- 30 cm.

Koeojassa ja sirotusalueella havaitut ilmiöt dokumentoitiin kirjallisesti ja osa myös valokuvaamalla. Valokuvaaminen tapahtui digitaalisella kameralla.

5. KAIVAUSHAVAINNOT

Ojat ja koeuopat numeroitiin kaivamisjärjestyksessä vuosina 2009-2010. Vuonna 2009 koeoja kaivettiin 15 kappaletta ja koeuoppia 2 kappaletta. Vuonna 2010 kaivettiin koeoja 16 sekä kaivausalue 1. Lisäksi piirrettiin kaksi profiilipiirrosta vanhasta hautausmaan kiviaidasta suunnitellun puhkaisuaukon kohdalta.

Koeoja 16

Pituus 150 metriä, leveys 60-70 cm, syvyys 40-50 cm.

Suunta pääosin SW-NE.

Oja kaivettiin vanhan hautausmaan aidan ja sen perustuskivien ulkopuolelle valvontakameran kaapelin asentamista varten. Maasto on muokattua ja ilmeisesti osin myös tasoitettua luontaisen harjanteen lakea. Ojan pintaosissa oli ohuen pintakerroksen alla jonkin verran kiviä ja tiilen paloja, mutta pääosin ei luita. Maalaji koko syvyydellä oli lähinnä keskikarkeaa hiekkaa, jossa vuorottelevat keltainen ja ruskehtava humuksen sekainen hiekka eripaksuisina kerroksina.

Ojan lounaisosa aina puhkaistavan kiviaidan kohdalle saakka oli jo valmiiksi kaivettu kun arkeologi saapui paikalle. Sen osalta ojan profiilit puhdistettiin tarkempaa havainnointia varten. Ensimmäiset 10-15 cm olivat pääasiassa turvetta tai vahvasti humuksen sekaista maata, mikä lienee peräisin alueen puutarhaksi teon yhteydessä paikalle tuotua. Sen alla maa muuttui hiekan sekaiseksi ja 30 cm syvyydessä keltaiseksi hiekaksi, jonka seassa oli humusta. Tällä syvyydellä havaittiin kolmessa kohdassa ihmisluita ja puun jääniteitä runsaammin ja niihin näytti liittyvän tummanruskean ja keltaisen hiekan muodostamia alueita. Näillä alueilla ojan profiilia puhdistettiin vielä tarkemmin kaivauslastalla. Tällöin todettiin, että tumma humuksen sekainen hiekka tuli esiin keltaisen hiekan alta. Leikkauksesta näkyi, että keltainen hiekka itse asiassa vuorottelee ruskeamman kanssa 10-20 cm:n matkalla ollen paksuudeltaan 5-10 cm. Tämän alla on tumman ruskea, hieman saven sekainen hiekka. Kiviä ei juuri ollut. Paikoin hiekkainen ja osin saven sekainen maa alkaa suoraan uudeksi täytöksi/tasoitukseksi tulkitun maan alta ja on luultavasti harjanteen alkuperäistä maapohjaa joka on osittain sekoittunut. Koska kaapelikaivanto oli kaivettu valmiiksi tällä alueella jo ennen arkeologin läsnäoloa, ei sitä katsottu olevan enää tarpeen syventää.

DK 3_2010 Koeojan 16 lounaispään tarkastus; Ihmisluita ja lahonnutta puuta luoteisprofiilissa, kohta 3. Kuva kaakosta.

Ojan koillisosa kellotapulista koilliseen vanhan hautausmaan aidan ulkopuolella kaivettiin arkeologin valvonnassa. Myös tällä alueella ensimmäiset 10-15 cm olivat pääasiassa turvetta tai vahvasti humuksen sekaista maata. Sen alla maa muuttui kellotapulin ja kirkon välillä olevalla alueella hiekan sekaiseksi ja 30 cm syvyydessä keltaiseksi hiekaksi, jonka seassa oli humusta. Kirkon koillispuolella, kohdassa jossa vanha aita tekee mutkan luoteeseen, kalliopohja tuli näkyviin heti pintamaan alla. Siinä kaapelikaivantoon tehtiin mutka jotta sen saisi upotettua 0.5m syvyyteen ilman räjäytystöitä. Tämän mutkan jälkeen ojan pohjoisosassa maaperä muuttui savisemmaksi. Savensekaisessa maassa havaittiin edelleen enemmän tai vähemmän tiiltä ja laastia koko ojan matkalla. Tämän perusteella vaikuttaisi siltä, että maa koko tutkitulla alueella on jossakin vaiheessa sekoittunut ihmistoiminnan tuloksena, todennäköisesti viimeisimpien restaurointitöiden yhteydessä 1960-luvulla. Mitään ajoittavia löytöjä ei havaittu.

DK 8_2010 Koeojan 16 koillispäätä kaivettuna. Kuva koillisesta.

Kaivausalue 1

Pituus 12 m, leveys 5 m, syvyys 45-50 cm.
Suunta SW-NE.

Maasto on muokattua ja ilmeisesti myös tasoitettua luontaisen harjanteen lakea. Ensimmäiset 10-15 cm olivat pääasiassa turvetta tai vahvasti humuksen sekaista maata, mikä lienee peräisin alueen puutarhaksi teon ajalta. Turpeen sekaisella maalla lienee tasoiteltu pahimpia kuoppia ja luotu pohjaa nykyiselle tasanteelle. Tämän alla kaivausalueen itäosassa maa oli savista, joskin paikoin oli pieniä hiekkaisia kerroksia – ilmeisesti hiekan takia savi oli ruskehtavaa. Kerroksessa oli runsaasti erikokoista kiveä (halkaisija vaihteli 5-40 cm välillä). Maa oli mullan ja hiekan sekaista savea. Löytöjä oli runsaasti ja ne olivat hyvin sekaisin; tiilen palojen, laastin ja metallin kappaleitten seassa saattoi olla betonia tai jopa joitakin satunnaisia ihmisen luita. Vaikutti siltä, että löytöjä oli eniten heti turpeen alla, siis 15-50 cm syvällä. Kerrokset vaikuttivat pintakerrosta lukuun ottamatta purkumassalta, mutta voivat olla myös täyttöä. Ilmeisesti ne liittyvät pääosin törmän kaakkoisreunalle maan sisälle tehdyn huoltorakennuksen rakennusvaiheisiin.

Kaivausalueen länsiosassa havaittiin turpeen ja humuksen sekaisen pintakerroksen alla savensekaista ruskehtavanharmaata hiekkaa jossa oli tiilenpaloja, laastia sekä joitakin ihmisen luita. Paikkakuntalaiset – useampikin – muistivat tämän kohdan olleen se, jossa kirkon sisältä 1960-luvulla kaivettuja maamassoja seulottiin. Voisi ajatella seulotun maan tulleen levitettyksi alueelle ja seuraavassa vaiheessa sen päälle on tuotu puutarhan pohjustusmaa, jolla pinnan epätasaisuuksia on tasattu.

DK 18_2010 Siroitusalueen pohjustus kaivettuna; oikealla huoltorakennuksen teon yhteydessä myllerrettyä vaaleampaa maata, vasemmalla (lähempänä vanhaa kiviaitaa) 1960-luvun lopun korjaustöiden yhteydessä sekoittunutta hiekkaa. Kuva lounaasta.

Kiviaidan purkaminen

Pituus 7 m

Suunta lähes SW-NE.

Vanhan hautausmaan kiviaitaan tehtiin uusi kulkuaukko kellotapulin kaakkoispuolelle. Aita on tällä kohdalla rakennettu suorakaiteen muotoisista harmaakivistä, joita uuden kulkuaukon kohdalta piti purkaa 13 kappaletta. Aidasta piirrettiin leikkauskuva siltä laajuudelta kun kiviä liikuteltiin. Aitaan oli tarkoitus tehdä runsaan metrin levyinen kulkuaukko, jonka kohdalta poistettavia kiviä oli tarkoitus käyttää edelleen hyödyksi hautausmaan sisäpuolelle rakennettavassa tukiaidassa. Näin tapahtuikin, kuten vuoden 2011 alussa olevista valokuvista voi päätellä.

DK 20_2010 Purettavaa kiviaitaa, keskiosa. Kuva kaakosta.

DK 34_2010 Uusi kulkuaukko valmiina. Kuvattu tammikuussa 2011. Kuva kaakosta.

Aidan kohdalla ja vanhan hautausmaan alueella maaperä oli sekoittunut ainakin 1,5 metrin syvyyteen saakka. Itse asiassa vaikuttaisi siltä että vanhalle hautausmaalle on kirkon itäpuolelle muualta tuotu täytemaata, joka paremmin sopisi hautaamiseen kuin paikalla luontaisesti oleva harmaanruskea savensekainen hiekka. Lisäksi kallio nousee kirkon lähiympäristössä suhteellisen lähelle maanpintaa, joten lisämaakerrosten tuominen paikalle on ollut välttämätöntä jotta hautaukset on voitu tehdä tarvittavaan syvyyteen.

Kirkkomaan aita

Vaikuttaisi siltä, että aluetta luoteessa rajoittava hautausmaan kiviaita on tehty useammassa osassa. Uusin on eteläpää, joka on rakennettu säännölliseksi nelikulmaisiksi hakatuista harmaakivilohkareista. Lohkareissa on lyhyitä poranjälkiä ja kiinnitysrenkaat hevosille. Tämän jälkeen aita on ladottu kylmämuuriksi hieman muokatuista lohkareista ja sopivan muotoisista luonnonkivistä. Ilmeisesti tämä osa aidasta on rakennettu vanhasta aidan kivimateriaalista hautausmaata myöhemmin laajennettaessa. Tähän aidan osaan liittyy sen alapuolella oleva, pääosin maan peittämä matala kivivalli, joka jatkuu kirkon pohjoispuolelle ainakin siihen kohtaan asti, jossa kirkkomaalta Luhdanojan ylittävälle sillalle johtava tie tulee aidan välittömään läheisyyteen. Kiviaidassa on iso kivilohkare tai maakivi, jonka jälkeen rakennusmateriaali aidassa muuttuu monimuotoisemmaksi ja huolimattomammin ladotuksi. Aita on ”ladottu” suhteellisen huolimattomasti käyttämällä erikokoisia ja -muotoisia poraamalla lohkotuja kiviä, luonnonkiviä ja myös hautakiviä – onpa kiviaitaan laitettu myös joitakin rautaisia hautaristejä sekä niiden perustuskiviä. Nuorin aidassa havaittu hautakivi on 1930-luvulta. Huonosti ladottu kiviaita on useammassa kohdassa sortunut ja vaatinee korjauksia suhteellisen nopealla aikavälillä. Aita itsessään jää nykyisessä suunnitelmassa koskemattomaksi.

DK 15_2010 Osin romahtanutta ladottua kiviaitaa kirkon koillispuolella. Kuva koillisesta.

6. YHTEENVETO

Nousiaisten kirkon kaakkoispuoleisella kirkkoaitaan rajoittuvalla harjanteella tehtiin arkeologisia kaivaustutkimuksia kesällä 2010. Tutkimuksissa alueelle kaivettiin koneellisesti yksi kaivanto sähkö- ja valvontakaapelien asennusta varten. Lisäksi valvottiin sirotusalueen pintamaiden koneellinen poisto sekä vanhaan kirkkoaitaan tehdyn aukon puhkaisu. Valvontatöissä alueella ei havaittu mitään merkkejä kiinteistä muinaisjäännöksiä eikä löydetty talteen otettavia irtaimia esineitä. Lähinnä vanhassa humuskerroksessa havaittiin paikoitellen mm. tiiltä, laastia, lasia, nuoria keramiikan paloja sekä joitakin ihmisen luita. Paikoitellen niitä oli myös humuskerroksen alapuolella, mikä kertoo jostain sekoittavasta toiminnasta. Tämä on myös se paikka, jossa kirkon sisältä kaivettuja maita on koneellisesti seulottu. Seulonnasta lienevät peräisin niin tiilen kuin laastinkin palat sekä ihmislun kappaleet. Kaikki löytyivät sekoittuneista, suhteellisen kivisistä maakerroksista, jota oli paikoin ainakin puolentoista metrin syvyyteen. Selkeää puhdasta pohjamaata ei saatu missään näkyviin, mutta niissä kohdissa, joita voinee pitää ehjimpinä, ts. lähinnä luonnontilaa olevina, maaperä on keskikarkeaa hiekkaa.

Aidan vieressä olevaa kivivallia lukuun ottamatta ei tavattu mitään rakennetta, jota voisi pitää muinaismuistolain tarkoittamana kiinteänä muinaisjäännöksenä ja kivivallikin vaikuttaa kaivaushavaintojen perusteella olevan samanikäinen uusimman aidanosan kanssa. Kivivalli saattaa olla aidan tukikiveys tai vanhemman aidan jäännöstä, jonka varaan uusi on tehty.

Turussa 16.1.2011

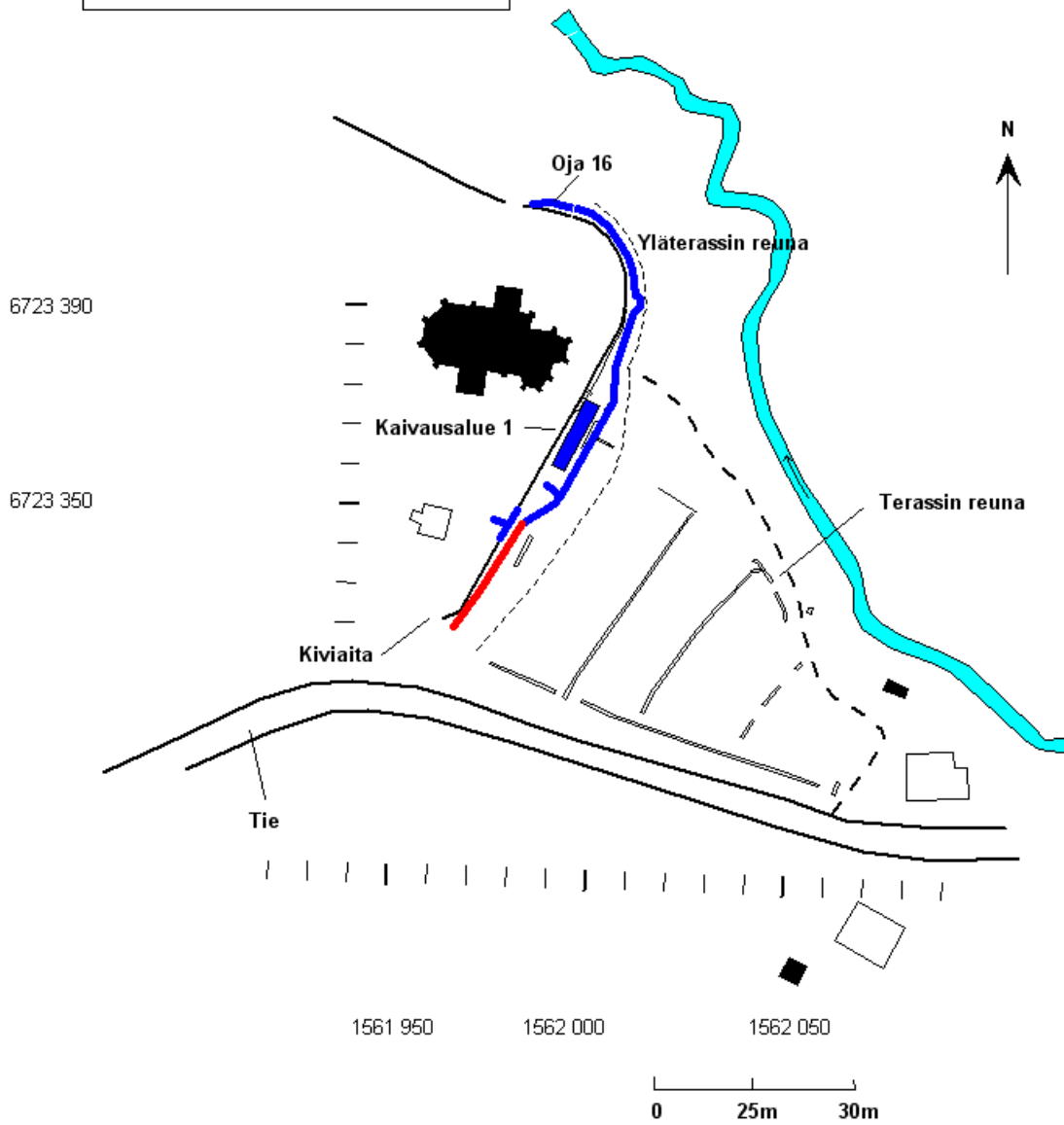
FM Tapani Rostedt

Kartta 1: Nousiaisten seurakunta/kirkkomaan laajennus. Pohjapiirustus, luonnos. Oy Matte´s Consult/Bey Heng. Kopio alkuperäisestä kartasta, ei mittakaavassa.

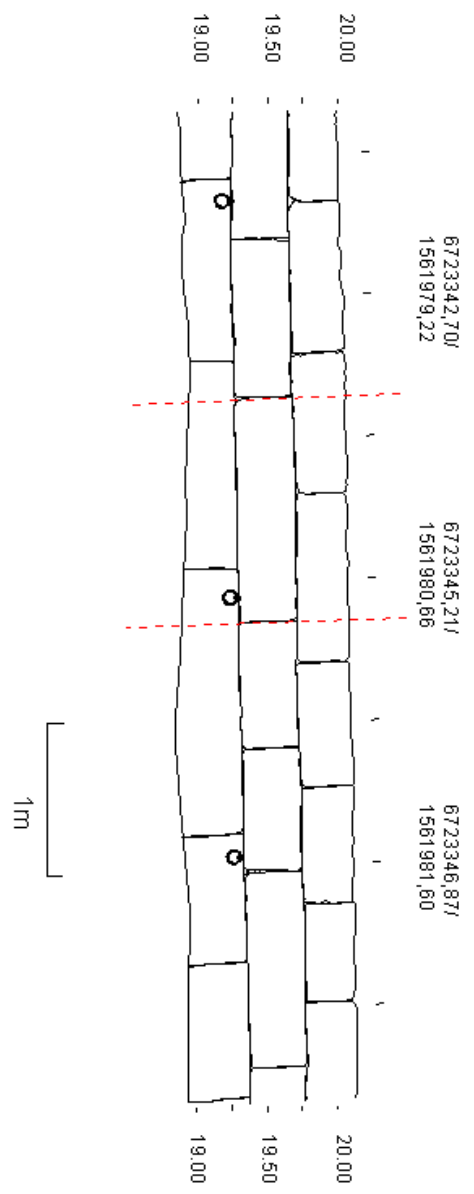
Nousiaisten kirkko 2010
T. Rostedt
Yleiskartta kaivausalueista
Mk 1:2000
Piirt. T. Rostedt

Valvotut alueet merkitty sinisellä, jälkikäten tarkastetut profiilit punaisella.

Kartta 2: Yleiskartta tutkimusalueesta ja koeojista vuosina 2009 ja 2010. Kirkko ja mittauksissa käytetyt rakennukset on merkitty mustalla.

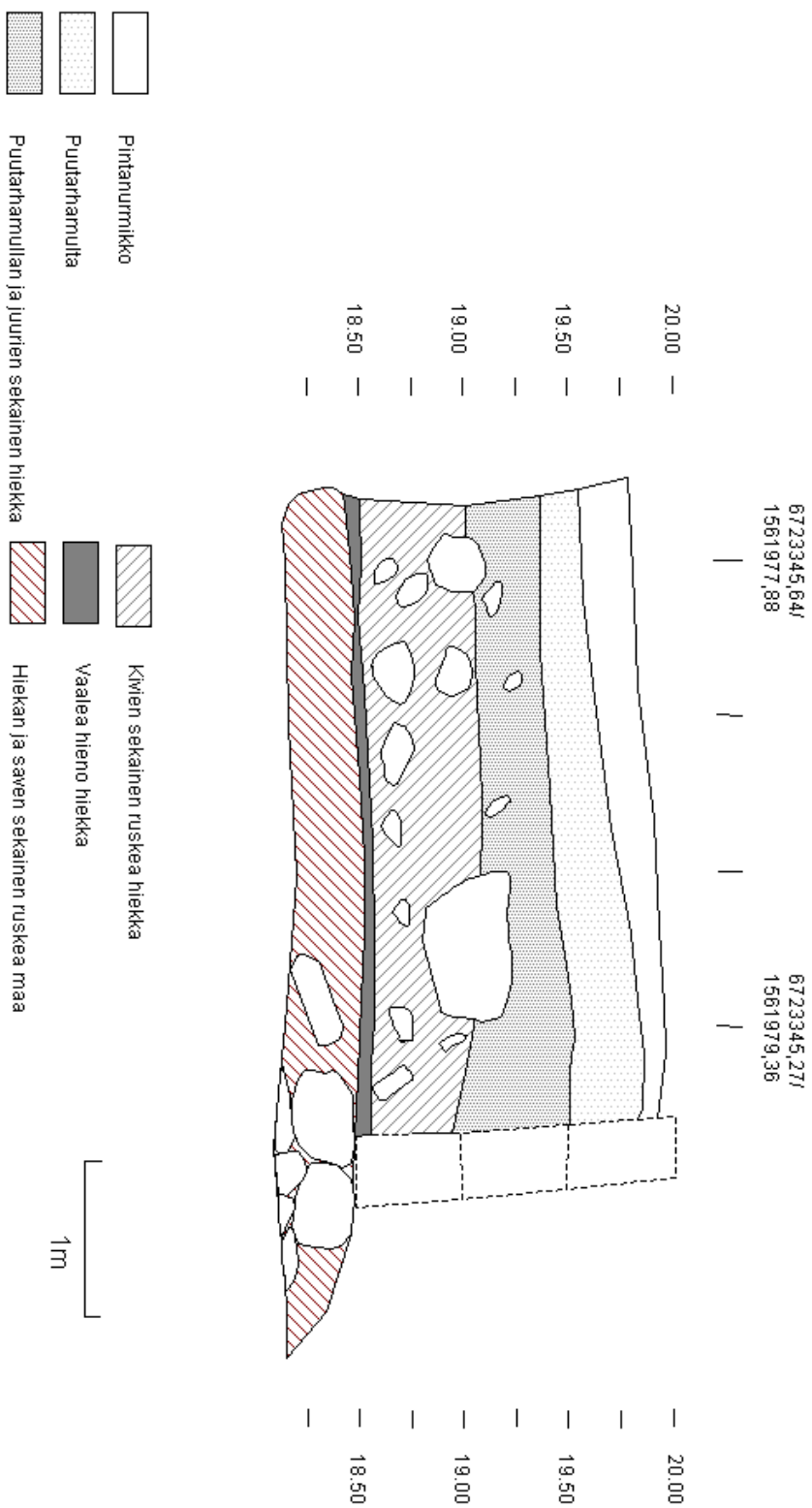
Nousiaisten kirkko 2010
T. Rostedt
 Purettava kohta kiviaidasta,
 koillinen-lounas pitkittäisprofiili
 Mk 1:50
 Piirt. T. Rostedt

Poistettava aidan kohta merkitty punaisella katkoviivalla

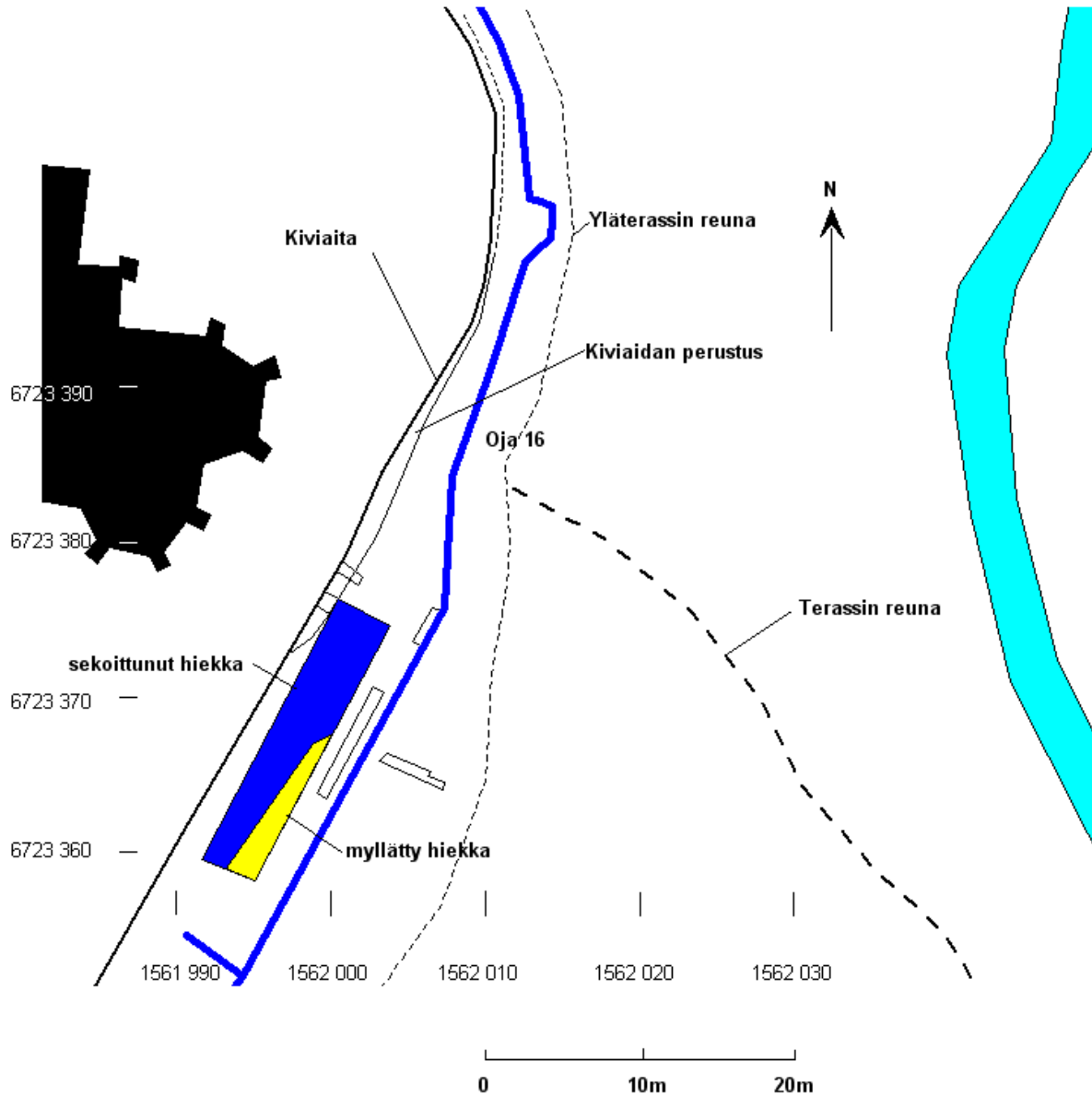
Kartta 3: Purettavan kiviaidan osan pitkittäisprofiilikartta.

Nousiaisten kirkko 2010
 T. Rostedt
 Purettava kohta kivaidasta,
 luode-kaakko poikkaisprofiili
 Mk 1:50
 Piirt. T. Rostedt

Kartta 4: Purettavan kiviainan osan poikkaisprofiilikartta.

Nousiaisten kirkko 2010
T. Rostedt
Tasokartta kaivausalueen 1 pohjasta
Mk 1:500
Piirt. T. Rostedt

Kartta 5: Sirotusalue ja kaapelikaivanto.

Nousiainen
Hautausmaan laajennus

Arkeologinen koekaivaus 2010
Tapani Rostedt

Luettelo digitaalisista valokuvista (Kuvat liitetiedostona ohessa toimitetulla cd:llä)

- DK 1_2010 Koeojan 16 lounaispään tarkastus; Ihmisluita ja lahonnutta puuta luoteisprofiilissa, kohta 1. Kuva kaakosta.
- DK 2_2010 Koeojan 16 lounaispään tarkastus; Ihmisluita ja lahonnutta puuta luoteisprofiilissa, kohta 2. Kuva kaakosta.
- DK 3_2010 Koeojan 16 lounaispään tarkastus; Ihmisluita ja lahonnutta puuta luoteisprofiilissa, kohta 3. Kuva kaakosta.
- DK 4_2010 Koeojan 16 koillispään kaivaus aloitettu. Kuva koillisesta.
- DK 5_2010 Koeojan 16 koillispään kaivaus aloitettu. Kuva koillisesta.
- DK 6_2010 Koeojan 16 koillispään kaivaus jatkuu tien vieressä. Kuva koillisesta.
- DK 7_2010 Koeojan 16 koillispään kaivaus jatkuu tien vieressä, lähikuva. Kuva koillisesta.
- DK 8_2010 Koeojan 16 koillispäätä kaivettuna. Kuva koillisesta.
- DK 9_2010 Koeojan 16 keskiosan sekoittunutta profiilia; yläosa täyttösoraa, alaosa sekoittunutta savensekaista hiekkaa. Kuva idästä.
- DK 9_2010 Koeojan 16 keskiosan sekoittunutta profiilia; yläosa täyttösoraa, alaosa sekoittunutta savensekaista hiekkaa. Kuva idästä.
- DK 10_2010 Koeojan 16 koillisosan sekoittunutta profiilia; yläosa puutarhamultaa, alaosa sekoittunutta savensekaista hiekkaa. Välissä tiilenpaloja. Kuva idästä.
- DK 11_2010 Koeojan 16 koillisosan sekoittunutta profiilia; yläosa puutarhamultaa, alaosa sekoittunutta savensekaista hiekkaa. Välissä tiilenpaloja. Kuva idästä.
- DK 12_2010 Uudelleen ladottua kiviaitaa kirkon itäpuolella. Taustalla lohkotuista harmaakivistä tehtyä aitaa, johon aukko on tarkoitus tehdä. Kuva koillisesta.
- DK 13_2010 Ladottua kiviaitaa kirkon itäpuolella. Kuva kaakosta.
- DK 14_2010 Osin romahtanutta ladottua kiviaitaa kirkon itäpuolella. Kuva idästä.
- DK 15_2010 Osin romahtanutta ladottua kiviaitaa kirkon koillispuolella. Kuva koillisesta.
- DK 16_2010 Sirotusalueen pohjustusalueen sekoittunutta lounaisprofiilia; Päällä pihanurmea sekä tien perustuksen pohjahiekkaa. Niiden alla sekoittunutta hiekkaa. Kuva koillisesta.
- DK 17_2010 Sirotusalueen pohjustusta kaivetaan. Kuva lounaasta.
- DK 18_2010 Sirotusalueen pohjustus kaivettuna; oikealla huoltorakennuksen teon yhteydessä myllerrettyä vaaleampaa maata, vasemmalla (lähempänä vanhaa kiviaitaa) 1960-luvun lopun korjaustöiden yhteydessä sekoittunutta hiekkaa.
- DK 19_2010 Purettavaa kiviaitaa, lounaisosa. Kuva kaakosta.
- DK 20_2010 Purettavaa kiviaitaa, keskiosa. Kuva kaakosta.
- DK 21_2010 Purettavaa kiviaitaa, koillisosa. Kuva kaakosta.
- DK 22_2010 Kiviaitaa puretaan, ensimmäinen kivi poistetaan. Kuva kaakosta.
- DK 23_2010 Kiviaidan yläosaa puretaan. Kuva kaakosta.
- DK 24_2010 Poistetut kivet numeroidaan uudelleen kokoamisen helpottamiseksi. Kuva kaakosta.
- DK 25_2010 Lähikuva rautaisesta hevosen kiinnitysrenkaasta joka on työnnetty aidan kivien väliin. Kuva kaakosta.
- DK 26_2010 Kiviaidan alinta kerrosta puretaan. Kuva kaakosta.
- DK 27_2010 Kiviaita purettuna. Kuva kaakosta.
- DK 28_2010 Kiviaita purettuna, etualalla poistetut kivet numeroituina. Kuva kaakosta.
- DK 29_2010 Sekoittuneet maakerrokset kiviaidan takana, profiili siivottuna. Kuva koillisesta.

DK 30_2010 Sekoittuneet maakerrokset kiviaidan poikittaisprofiilissa, profiili siivottuna. Kuva lounaasta.

DK 31_2010 Sekoittuneet maakerrokset kiviaidan poikittaisprofiilissa, profiili siivottuna. Lähikuva luoteisosasta. Kuva etelästä.

DK 32_2010 Sekoittuneet maakerrokset kiviaidan poikittaisprofiilissa, profiili siivottuna. Lähikuva keskiosasta. Kuva etelästä.

DK 33_2010 Sekoittuneet maakerrokset kiviaidan poikittaisprofiilissa, profiili siivottuna. Lähikuva kaakkoisosasta. Kuva etelästä.

DK 34_2010 Uusi kulkuaukko valmiina. Kuvattu tammikuussa 2011. Kuva kaakosta.

DK 35_2010 Uusi kulkuaukko valmiina, lähikuva koillisseinästä. Kuvattu tammikuussa 2011. Kuva lounaasta.

DK 36_2010 Uusi kulkuaukko valmiina, lähikuva lounaisseinästä. Kuvattu tammikuussa 2011. Kuva idästä.